

hebben een prachtig hulpmiddel er althans iets van te maken. Maar de schrijver zelf, zou, zo lijkt het mij, met een Rijpma of Commissaris de allerbeste resultaten bereiken.

Mocht Fontaine bij lezing van mijn verhaal tot hier toe nog niet de behoefte hebben gevoeld te repliceren, nu kan hij nauwelijks anders...

J. A. BORNEWASSER

De geschiedenis van mens en wereld; 493 blz. + register; prijs: f 35; uitgever: Donker, Rotterdam.

Onder redactie van professor Bowle, hoogleraar aan het Europa-college te Brugge werkten 22 Engelse geleerden aan dit imponerende, bijzonder fraai geïllustreerde boek. In kleine letter, over twee kolommen, wordt het leven op aarde vanaf de ijstijd tot en met de Tweede Wereldoorlog behandeld. Dr. Kossmann-Putto heet niet volstaan met het louter vertalen van de Engelse tekst. De specifieke Engelse voorbeelden verving zij soms door continentale; soms ook gaf zij een korte opheldering bij de tekst.

Deze wereldgeschiedenis gaat ervan uit dat een komende wereldbeschaving te verwachten is, nu vliegtuigen en radio de afstand elimineren. Maar, zo zeggen de schrijvers, dan wordt het zaak, dat afgestapt wordt van de toch altijd enigszins Europa-centrische geschiedbeschrijving van tot dusver. Het boek eist dan ook vooral aandacht op

voor de volken, wier geschiedenis òf vroeger weggelaten werd òf pas in de laatste tijd beter bekend werd. Het boek is niet voor vakgeleerden bestemd, maar voor 'gemiddelde' lezers. Het komt ons, als leraren, in tweeërlei opzicht te pas bij ons werk. In de eerste plaats omdat het rekening houdt met de nieuwste publicaties. In de tweede plaats omdat wij dikwijls — onder invloed van onze lesboeken — Europa in het centrum van de les zetten. Het kan, gezien de tijd, die voor ons vak is uitgetrokken, niet anders. Maar door kennis te nemen van een boek als hier genoemd, worden wij bewaard voor een te eenzijdige kijk op het wereldgebeuren.

Krijgt u gauw een boekenbon? Dan is dit wel iets!

Het tweede deel van de serie Horizonboeken zal een overzicht geven van de godsdiensten in heden en verleden.

REINSM A

PROF. DR. L. G. J. VERBERNE, *De Nederlandse arbeidersbeweging*, 3de druk, 198 blz., Aulaboek no 23, 1959, Utrecht-Antwerpen.

Van dit uitstekende studiewerk bezorgde collega Manning de herdruk. Terecht merkt hij in het voorwoord op, dat aan de eerste hoofdstukken heel wat zou kunnen worden toegevoegd. Men denke eens aan de literatuur, die o.a. in 1954 uitkwam bij het herden-

ken van de Armenwet van 1854. In de ruim 100 noten en in een uitbreiding van de bibliografie heeft Manning deze leemte enigszins trachten op te vullen. Zelfs een werk uit 1958 wordt nog vermeld.

REINSM A

DR. N. CRAMER, *Parlement en Pers in verhouding tot de overheid*, Leiden 1958 (uitg. H. E. Stenfert Kroese, prijs: f 14,50).

Dit is een levendig geschreven boek, waarin de schrijver een interessante probleemstelling biedt en uitwerkt. Naast het parlement vertegenwoordigt de pers de openbare mening tegenover de overheid. Laten de opiniebladen tot taak hebben hun lezers te informeren over het parlementaire bedrijf, tegelijkertijd

controleren en opiniëren zij de vertegenwoordigers in de Kamer namens het publiek. In de vorige en in deze eeuw won het dagbladwezen aanzienlijk aan betekenis, zodat de geschiedenis van de aangeduide wisselwerking een wezenlijke bijdrage vormt tot de parlementaire geschiedenis.

De auteur zet uiteen hoe de parlementaire handelingen openbaar gemaakt werden, beschrijft de ontwikkeling van de parlementaire pers, haar invloed in de parlementaire geschiedenis, en omgekeerd, de invloed van het parlement in de geschiedenis van de pers. Ter sprake komen journalisten als Noordziek, Lion en Belinfante, de relaties van Willem I, Thorbecke, Kuiper, Lohman en Schaepman tot de pers, en affaires als die van de Belgische oppositiepers, de Limburgse brievenhistorie, het aftreden van Marchant enz.

Het snelle betoog ontgaat soms in vluchtige schetsen. Al in het begin wordt de lezer getraceerd op een verzameling citaten en

anekdoten in plaats van een systematische uiteenzetting. Jammer genoeg krijgen de troebele bronnen van de politieke bladen onvoldoende indringende behandeling (blzz. 31, 70, 72vv). Het 'zonderling mengsel van liberale oppositiebladen, door de regering gesubsidieerde organen en radicale schandaalbladen' (blz. 110) had nader ontleed kunnen worden. Niet dat de schrijver eraan voorbijgaat, maar de lezer wenst méér en grondiger op de hoogte gesteld te worden.

Desondanks beveel ik deze studie gaarne aan bij collegae, belast met het onderwijs in de geschiedenis en staatsinrichting. Zij zullen dr. Cramer's boek met genoegen lezen.

A. F. MANNING

DR. J. S. BARTSTRA, *Handboek tot de Staatkundige geschiedenis van de landen van onze beschavingskring van 1648 tot heden*, 's-Hertogenbosch 1959 (uitg. L. C. G. Malmberg, intekenprijs f 28,50).

Elf jaar na de eerste druk van dit bekende handboek is een begin gemaakt met een tweede uitgave. Er zullen nu vijf delen verschijnen. De tekst en de literatuuropgave zijn met zorg en succes bijgeschaafd of aangevuld. In dit eerste deel geeft de schrijver een nieuw hoofdstuk in de vorm van een schets van de 'maatschappij en cultuur in het midden der 17de eeuw'. Bovendien stelt hij nu de caesuur in 1774 (1ste druk: 1763), zodat het eerste hoofdstuk uit het oude deel II is bijgevoegd.

Voor dit opus verwierf Bartstra indertijd de 'prijs voor het meesterschap' van de Leidse Maatschappij en het lidmaatschap van de Koninklijke Academie van Wetenschappen.

In onze kringen wordt Bartstra's Handboek misschien wel het meest intensief geraadpleegd. Met zoveel enthousiasme zelfs,

dat een leerboek-schrijver enkele jaren geleden, méér dan zich door Bartstra te laten inspireren, hem op bedenkelijke wijze heeft geparafraseerd! Ik geloof niet, dat Bartstra met zo iets erg gelukkig is, maar het feit is typerend.

Een gelukwens en blijk van hernieuwde bewondering is op zijn plaats, voor een boek dat in onze boekenkasten héél dicht bij de hand staat. Eén vraag slechts: dekt de — nieuwe — ondertitel van dit deel: 'Nederland tussen de andere grote mogendheden, 1648 tot 1774' wel de tekst? Dat doet immers verwachten, dat of de Republiek gelijkwaardig aan de buitenlandse mogendheden werd beschouwd (tot 1774?), of dat de positie van de Republiek centraal was gesteld in het betoog.

A. F. MANNING

NIEUWE POCKETBOEKEN

Temidden van de grote massa pocketboeken, waarmede de boekhandel wordt overstroomd, bevinden er zich vrij wat, die over archeologische of historische onderwerpen handelen. Er zijn verscheidene belangrijke studies onder, die ook voor het grote publiek en niet te vergeten voor onze leerlingen uitermate leesbaar zijn.

Van de uitgeverij Het Spectrum ontvingen

wij een populariserend werkje van de onlangs overleden Engelse archeoloog V. Gordon Childe: *De prehistorie der Europese samenleving* (Prisma nr. 447), waarvoor de Amsterdamse hoogleraar prof. Glasbergen een inleiding schreef. Op het einde van zijn leven geraakte Childe sterk onder invloed van C. F. C. Hawkes, die in de prehistorische culturen van Europa niet alleen verbasterde en